

Діалектні слова, їх стилістичні функції

*Сьогоднішнє і давнє – без
вузла,
І час настав цей вузол зав'
язати,
Аби полуда з пращурів
сповзла,
І вийшов родовід з курної
хати.*

Л. Шевело

За сферою вживання слова поділяються

Діалектні слова

Терміни

Професійні слова

Просторічні слова

Жаргонізми

Групи слів за сферою вживання

- **Діалектні слова** – це слова, які вживають люди, котрі проживають у певній місцевості : *півень* – *когут*, *вуйко* – *дядько*.

Діалекти та групи діалектів української мови

Сучасна українська мова має три діалекти:

1. Північний діалект побутує на терені Чернігівської, Житомирської, Рівненської, Волинської, північних частин Київської та Сумської областей.
2. Південно-західний діалект поширений на території Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської, Чернівецької, Хмельницької, Вінницької, Тернопільської, північно-західних частин Кіровоградської та Одеської областей, південно-західної частини Київської області, південної частини Житомирської області, західної частини Черкаської та північної частини Миколаївської областей.
3. Південно-східний діалект охоплює Полтавську, Харківську, Луганську, Донецьку, Запорізьку, Дніпропетровську, Херсонську області, Крим, південно-східні частини Київської, Сумської, Кіровоградської, Одеської, східну частину Черкаської та південну частину Миколаївської областей.

До цього наріччя належать говори Середньої Наддніпрянщини, що **є основою літературної мови.**

Діалект

- *Діалект* (гр. *dialektos* «наріччя») — говір, місцевий різновид мови.

Діалектизми

- Слова (стійкі словосполучення), що не входять до складу лексичної системи літературної мови, а є елементами лексики певного діалекту, називаються **діалектизмами**.

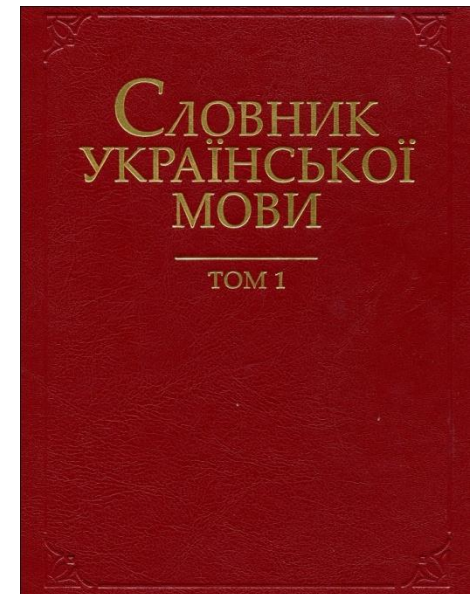
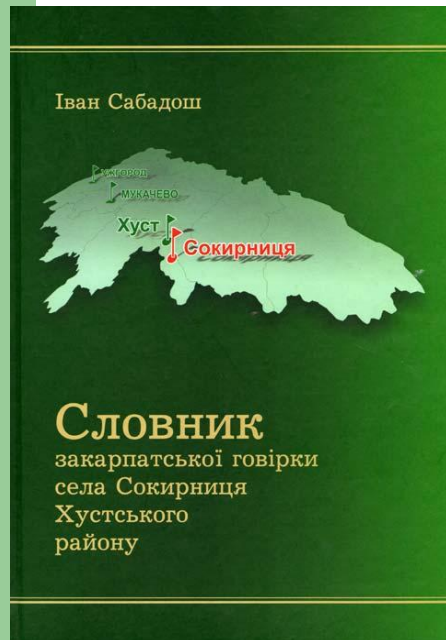
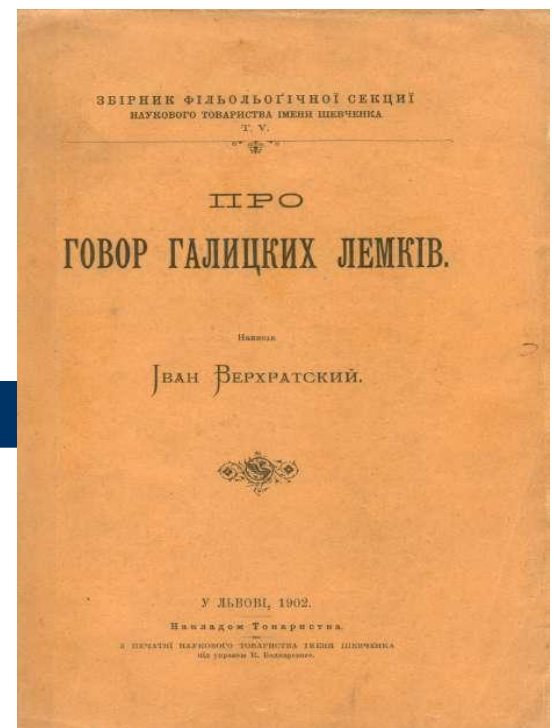
Різновиди діалектизмів

- назви понять загальнонародної мови: *кожанок* (кожушок), *бараболя* (картопля), *жалива* (кропива), *вивірка* (білка), *когут* (півень);
- назви предметів і понять, не поширюваних за межі певного говору: *баюр* (вид пояса), *гачі* (вид штанів);
- слова, відмінні за значенням від слів загальнонародної мови: *гора* (горище), *пирोगи* (вареники).

Діалектизми збагачують українську мову, особливо синоніміку. Вони використовуються у художніх творах для відображення життя і мови людей певної місцевості.

«Коли Іванові минуло сім літ, він уже дивився на світ інакше. Він знав багато. Знав, що на світі панує нечиста сила, що арідник (злий дух) править усім; що в лісі повно лісовиків, які пасуть свою маржинку: оленів, зайців і серен; що там блукає веселий чугайстир, який зараз просить стрічного в танець та роздирає нявки; що живе в лісі голос сокири. Вище, по безводних далеких недеях, нявки розводять свої безконечні танки, а по скелях ховається щезник»

(М. Коцюбинський).

Пошуково-вибіркова робота

- Прочитати речення. Знайти і виписати діалектні слова. За тлумачним словником з'ясувати їх лексичне значення.

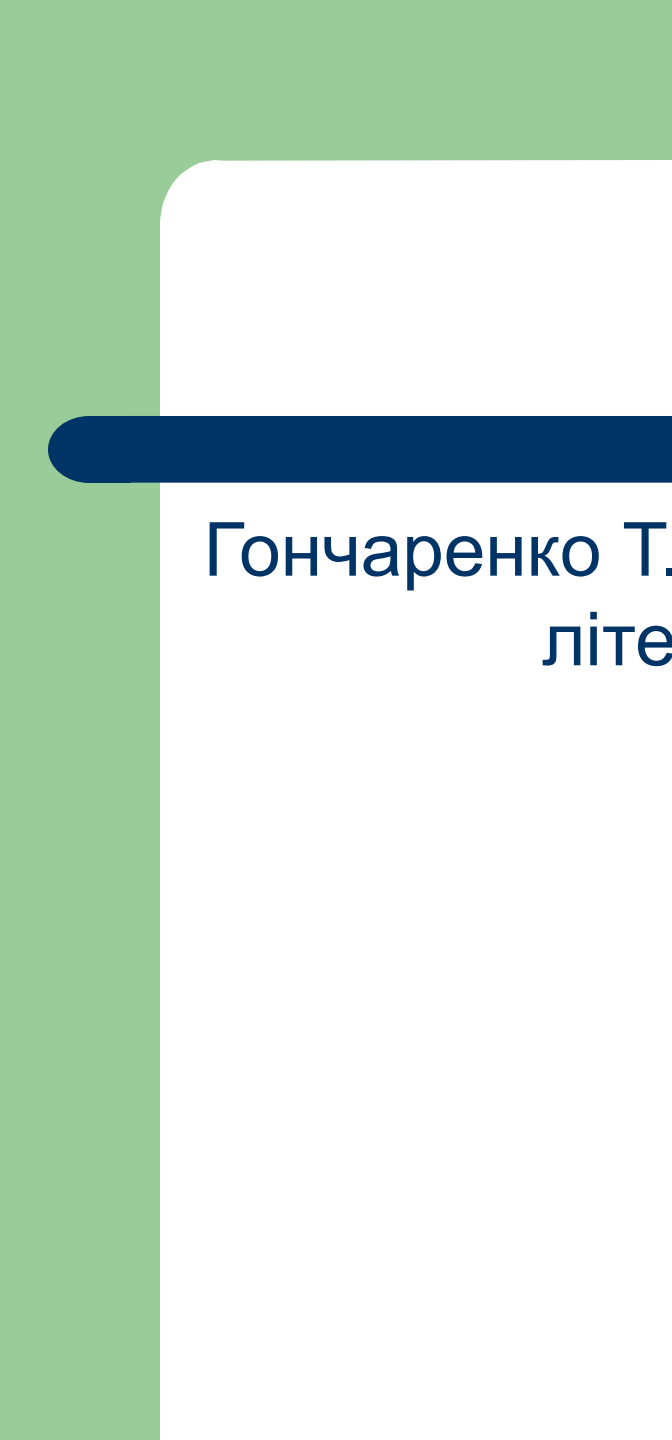
У неділю вранці Мотря Довбишівна прибиралась до церкви. Вона принесла з хижки зав'язані в хустці квіти та стрічки і розсипала їх по столі, принесла й поставила на лаві червоні сап'янці. Довбишівна сіла на круглому дзиґликові коло стола, а подруга — сусідка наділа Мотрі на голову кибалку, на яку над самим лобом поклала вузеньку стрічечку з золотої парчі.

(За І. Нечуєм-Левицьким)

До поданих діалектних слів дібрати літературні відповідники з довідки.

- Вапча, кукуля, подра, розшибалися, розропляти, бутний, зимарка, качула, лельо, бербениця, буриус, дудяну, хосен, кочут, мелай, глива, блават, кокошка, кибель, линва, фаска, кабиця, шарівниця, плова, ляскавиця.
- *Довідка:* губа, зозуля, голосно лунали, солити воду, пихатий, зимівля, шапка, батько, дерев'яний посуд, пальто, місто, користь, півень, кукурудза, груша, волошка, курка, відро, вірьовка, діжечка, літня ніч надворі, сапа, дощ, грім.

Гончаренко Т.А., учитель української мови та
літератури гімназії “Ерудит”
м. Києва